

فیلمسازان برای رهایی از کلیشه‌های سینمایی دینی چه باید بکنند؟

امتیازات یک راهپیمایی برای سینمای ایران

مجتبی اردشیری

راهپیمایی اربعین طی سالیان اخیر به یکی از پدیده‌های اجتماعی مهم در کشورهای اسلامی، علی‌الخصوص ایران بدل شده است. این پدیده اجتماعی به دلیل مولفه‌های نوظهوری که در خود دارد، امکان بسیاری برای بهره‌مندی‌های هنری را ممکن کرده است؛ امکانی که به دلیل پرداخت حداقلی که تاکنون از آن به عمل آمده، همچنان بکری و تازگی خود را حفظ کرده و به سوژه‌ای وسوسه‌کننده برای هنرمندان سایر رشته‌ها تبدیل شده است. قطعاً سینما به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخه‌های هنری، می‌تواند بهره‌مندی‌های بسیاری از این راهپیمایی به عمل بیاورد. ظرفیت‌های پیدا و پنهان این حرکت به اندازه‌ای زیاد است که می‌توان از دل آن تولیدات بسیاری را در حوزه‌های سینمایی مختلف مانند مستند، فیلم کوتاه، فیلم‌های بلند داستانی و غیرداستانی و... به عمل آورد، حال آنکه سینما هنوز نتوانسته آن گونه که شایسته ابعاد مختلف این حرکت است، بهره‌مندی‌های لازم را به عمل آورده و در این زمینه به تولید اثر بپردازد.

ترمیم نارسایی‌های سینمای دینی با اربعین

یکی از مولفه‌هایی که سبب شده سینمای دینی طی سالیان اخیر با گونه‌ای کم‌اقتبالی از سوی مخاطبان و البته فیلمسازان مواجه شود، نارسایی‌های فراوانی است که در این حوزه به چشم می‌خورد. این نارسایی‌ها خود را از عدم کارکرد سوژه تا شکل پرداخت این سوژه‌ها، نبود تضمین برای دیده شدن فیلم و البته نبود فضای مناسب برای اکران صحیح، نشان داده است. مجموعه‌ای از عواملی که برای یک فیلمساز کافی است تا سراغ سوژه‌ها و سینمای دینی نرود.

از سوی دیگر، بسیاری از سنگ‌اندازی‌ها و نارسایی‌های مالی و اداری که همواره سدره این گونه سینمایی بوده سبب شده با تشدید وخامت اوضاع، فضای کار در حوزه سینمای دینی، مشکلات بسیاری را به‌خود ببیند. مجموعه این نارسایی‌ها سبب کاهش قابل توجه راندمان کمی تولیدات در سینمای دینی شده و این گونه را با محدودیت‌های بسیاری مواجه ساخته است. این راندمان پایین، در تمامی این سال‌ها به محلی برای مطالبه خاستگاه مدیران رده بالا تبدیل شده است و در این زمینه راهکارهایی تعیین شده که البته تا امروز، تقریباً هیچ‌یک از این راهکارها نتوانسته‌اند، به مراحل عملیاتی برسند. معدود راهکارهایی که اجرایی شده‌اند نیز به دلیل عدم کارایی لازم، نتوانسته‌اند آن تاثیرگذاری لازم را روی مخاطبان هدف بگذارند و به همین دلیل فرآیند تولیدات دینی در سینمای ایران با شرایطی مواجه شده که شکلی بن‌بست گونه دارد.

در این میان، سینمای اربعین به‌عنوان یک راهکار نوین زمینه را برای ورود زمینه‌ها بهتر و خلاقانه‌تر فراهم کرده است تا سینمای دینی - که هم‌اکنون چندسالی می‌شود دچار کلیشه شده و به دنبال راهکارهایی نوین در جهت تداوم حیات حرفه‌ای خود است - بتواند با این راهکار حیات جدیدی را آغاز کند و سینمای دینی را به مرحله دیگری رهنمون سازد.

مرحله‌ای که علاوه بر سوژه‌های بکر می‌توان در زمینه جذب مخاطب نیز به توفیقاتی دست یافت تا راندمان این گونه با افزایش کیفی همراه شود و زمینه‌های بروز تحول در این گونه سینمایی فراهم شود.

تضمین پرداخت‌های جذاب با اربعین

یکی از چالش‌های جدی که سینمای دینی همواره با آن دست‌به‌گریبان بوده است، نبود سوژه‌های بکر و مخاطب‌پسند در این حوزه بوده است. همین اتفاق سبب شده این گونه سینمایی با نگاهی کلیشه‌ای همراه باشد که در اثر تکرار این روند، دیگر نه نهاد‌های تصمیم‌گیر و ذریع ربط علاقه‌مند هستند تا در روزگاری که بودجه‌چندانی برای تخصیص به این آثار ندارند، روی چنین آثاری سرمایه‌گذاری کنند، نه سینما دارها استقبالی از این فیلم‌ها که شکست آنها در گیشه تقریباً محتمل به نظر می‌رسد، به عمل می‌آورند و نه مخاطب دوست دارد تا فیلمی کلیشه‌ای و احتمالاً پرشمار را در این حوزه تماشا کند. پیاده‌روی اربعین به دلیل بهره‌مندی از ظرفیت‌های بسیار این آفق را در پیشگاه هنرمندان به‌وجود می‌آورد که بتوانند ضمن درگیر کردن سوژه‌های تازه به پرداخت‌هایی نوین در این حوزه را سینما بپردازند. سوژه‌هایی که به دلیل بکر بودن، تقریباً فرآیند موفقیت را تضمین کرده و روند داستانی را با غنای بیشتری در پیشگاه هنرمندان قرار می‌دهند. گستردگی ابعاد این پیاده‌روی و تعدد روحیات افرادی که در این راهپیمایی از کشورها و باورهای مختلف حضور دارند، خود بهترین زمینه برای ورود به این حیطه تضمین شده است. این تضمین از این جهت حائز اهمیت است که سینمای دینی در طول سالیان اخیر محدود به تعاریف و مصادیقی چون بزرگان تاریخ اسلام، وقایع تاریخی و امثال این موارد شده بود که این اتفاق نه تنها ظرفیت جدید را در پیشگاه سینما و مخاطبان آن به‌وجود می‌آورد، بلکه گاهی با پرداخت‌هایی غیرمبتکرانه، زمینه طرد مخاطب را هم فراهم می‌آورد.

قطعی‌ای از دلایلی که سینمای دینی در تمامی این سال‌ها از تولیدات اندکی برخوردار بوده و همان تولیدات اندک نیز در گیشه موفقیتی را به همراه نداشته‌اند، همین عامل بوده است. با این ظرفیت تازه که به یک پای ثابت اجتماع امروز کشور تبدیل شده است، فرهنگ‌سازی خوبی برای مخاطبان فراهم شده است و حالا فیلمسازان ما می‌توانند با بهره‌مندی از یک سوژه پویا و یک پرداخت هوشمندانه، زمینه‌های بازگشت اقبال به سینما دینی و جدی گرفتن آن توسط فیلمسازان و مخاطبان را به خوبی فراهم کنند.

مفروضات منطقی برای فرار از کهنگی

البته مختصات راهپیمایی اربعین مانند نقشه‌راهی است که می‌توان از تمامی زوایای آن، استفاده‌های تازه و چندین‌باره‌ای به عمل آورد. اربعین مانند منطقه وسیعی و ذخیره بی‌مانندی است که در برابر سینمای دینی گشوده شده است و حالا هنرمندان باید از این ظرف، بهره‌برداری‌های خود را به عمل بیاورند.

این امکان ظرفیت جدیدی در سینمای ایران است که هم به لحاظ بصری و هم به دلیل ابعاد داستانی، سروشکل جدیدی را به سینمای دینی بخشیده و رنگ و لعاب آن را تازه می‌کند. بسیاری از فیلم‌های دینی به دلیل بازه تاریخی خود، از ادبیات، گرم و فضا سازی‌های قدیمی برای باورپذیری استفاده می‌کنند که این ضرورت علاوه بر اینکه زمان و هزینه بسیاری را به گروه تحمیل می‌کند، بلکه قدرت ارتباط با مخاطب امروزی را نیز تا اندازه‌ای بسیاری زیادی پایین می‌آورد. اینکه سینمای دینی ما بتواند در عصر کنونی، راوی آدم‌های امروزی و اعتقادات آنها باشد، علاوه بر اینکه توفیقات بسیار خوبی را به لحاظ زمان و هزینه برای گروه سازنده به عمل می‌آورد، بلکه سبب افزایش پهنه سینمای دینی تا جغرافیای سینمای اجتماعی می‌شود. بدین ترتیب که می‌تواند با انگاره‌های اجتماعی، به یک روایت ناب برسد تا تاثیرگذاری اثر را بیشتر کرده و در فضایی جدید بتواند رسالت‌های سینمای دینی را با اثرگذاری بیشتری برای مخاطبش تولید کند.

این همان ظرفیت‌پذیری جدیدی است که راهپیمایی اربعین می‌تواند برای سینمای دینی و حتی اجتماعی کشور فراهم آورد. بدین ترتیب علاوه بر اینکه حدیث‌نفس جدید وارد این گونه سینمایی می‌شود، بلکه سینمای اجتماعی را نیز با حیات جدیدتری مواجه ساخته و واگویی‌های جدید از نیازها و ضروریات امروز را مطرح می‌کند که ساختمان سینمای دینی را با هوایی تازه مواجه و این گونه را با اقبال بیشتری در تمامی شاخه‌های تولید، توزیع و پخش همراه می‌کند.

